

І. П. Динник,
к. держ. упр., доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний торговельно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2474-7371>

DOI: 10.32702/2306-6814.2026.8.602

КОРЕЛЯЦІЯ МІЖ ІНДЕКСОМ ДЕМОКРАТІЇ ТА СТАБІЛЬНІСТЮ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ СИСТЕМ: АНАЛІЗ ДОСВІДУ КРАЇН ЄС

I. Dynnyk,
PhD in Public Administration, Associate Professor of the Department
of Public Administration, State University of Trade and Economics

THE CORRELATION BETWEEN THE DEMOCRACY INDEX AND THE STABILITY OF PARLIAMENTARY SYSTEMS: AN ANALYSIS OF THE EXPERIENCE OF EU COUNTRIES

У статті здійснено критичний аналіз сучасної практики використання міжнародних індексів демократії як інструментів оцінювання стабільності парламентських систем країн Європейського Союзу. Основну увагу зосереджено на виявленні розриву між кількісними показниками демократичності та реальною якістю функціонування парламентських інститутів, зокрема у контексті збереження балансу влади, ефективності парламентського контролю та стійкості демократичних процедур.

Проаналізовано ключові теоретичні підходи та критичні позиції міжнародних дослідників щодо методологічних обмежень індексів демократії, включно з проблемами суб'єктивності експертних оцінок, неоднорідності вимірjuвальних стандартів і неспроможності індексів фіксувати повільні процеси інституційної ерозії. Показано, що індекси здебільшого відображають формально-процедурні характеристики демократії, залишаючи поза увагою глибинні механізми політичного врядування.

На основі порівняльного аналізу кейсів окремих країн ЄС (Угорщини, Хорватії, Польщі, Франції та Данії) виявлено, що подібні або близькі індексні значення можуть відповідати принципово різним політичним реаліям — від поступової концентрації виконавчої влади до відносно стійких моделей парламентської демократії. Це дозволило окреслити феномен "фасадної демократії", за якого формальна відповідність демократичним стандартам не гарантує реальної інституційної стабільності.

Обґрунтовано доцільність використання міжнародних індексів демократії як допоміжного, а не самодостатнього інструменту аналізу. Доведено необхідність поєднання кількісних показників із якісним аналізом політичних практик, парламентських взаємодій та інституційної спроможності держав, що є особливо важливим для коректної оцінки демократичних процесів у країнах Європейського Союзу та для формування зважених аналітичних і практичних висновків.

The article provides a critical analysis of the contemporary practice of using international democracy indices as instruments for assessing the stability of parliamentary systems in the countries of the European Union. The main focus is placed on identifying the gap between quantitative measures of democratic performance and the actual quality of parliamentary institutions' functioning, particularly in terms of the balance of power, the effectiveness of parliamentary oversight, and the resilience of democratic procedures.

Key theoretical approaches and critical perspectives of international scholars regarding the methodological limitations of democracy indices are examined, including issues of expert subjectivity, the heterogeneity of measurement standards, and the inability of indices to capture slow and incremental processes of institutional erosion. It is demonstrated that democracy indices predominantly reflect formal and procedural characteristics of democratic systems, while deeper mechanisms of political governance often remain outside the scope of quantitative measurement.

Based on a comparative analysis of selected EU member states (Hungary, Croatia, Poland, France, and Denmark), the study reveals that similar or closely ranked index scores may correspond to fundamentally different political realities — ranging from gradual executive power concentration to relatively stable models of parliamentary democracy. This finding allows the conceptualization of the phenomenon of "facade democracy," in which formal compliance with democratic standards does not necessarily guarantee genuine institutional stability.

The article substantiates the appropriateness of using international democracy indices as supplementary rather than self-sufficient analytical tools. It argues for the necessity of combining quantitative indicators with qualitative analyses of political practices, parliamentary interactions, and institutional capacity, which is particularly important for an accurate assessment of democratic processes within the European Union and for the formulation of well-grounded analytical and policy-oriented conclusions.

Ключові слова: індекси демократії, парламентська стабільність, фасадна демократія, Європейський Союз, інституційна ерозія, політичні інститути.

Key words: democracy indices; parliamentary stability; facade democracy; European Union; institutional erosion; political institutions.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сучасний політичний дискурс містить в собі парадигму "кількісного вимірювання свободи", де ступінь демократичності країни визначається через складні математичні індекси та рейтинги. Ці інструменти стали не просто аналітичними показниками, а й потужними важелями міжнародного політичного та економічного впливу. Проте останні десятиліття виявлено глибоку методологічну кризу: наявність високих балів у рейтингах демократії не завжди корелює з реальною інституційною стабільністю парламентських систем. В основному, проблема полягає у виникненні феномену "фасадної демократії". Деякі країни Європейського Союзу (далі-ЄС), формально дотримуючись процедурних вимог (проведення виборів, наявність багатопартійності тощо) де-факто еродують зміст парламентської стабільності, перетворюючи її на "стабільність авторитаризму" або навпаки, занурюючись у хронічну політичну турбулентність при ідеальних формальних показниках.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Констатуємо, що у вітчизняному науковому дискурсі спостерігається певна односторонність у використанні міжнародних індексів демократії. Переважна більшість українських дослідників розглядають ці показники, як аксіоматичні та об'єктивні критерії успішності реформ, обираючи напрям досліджень саме в Україні. При цьому питання критичної верифікації самих методологій та

аналіз розриву між індексними балами та реальним станом стабільності парламентських інститутів у країнах ЄС залишається на периферії наукових пошуків. Це створює сліпу пляму, не дозволяючи повноцінно оцінити ризики "демократичного відкату", які можуть бути приховані за формально високими рейтингами.

В свою чергу в міжнародному сегменті цьому питанню приділяють більшу увагу, фокусуючись на деконструкції універсальних показників. Зокрема, С. Ліндберг, що є директором інституту V-Dem, у своїх звітах та статтях говорить про непросте явище вимірювання змін у режимах (коли зміни не чіткі, є невизначеність), зокрема через наявність довірчих інтервалів та "сірих зон" у даних [1].

К. Віснер, С. Бін та М. Вільсон у своїй роботі визначили, що демократичні індекси базуються на припущенні, що поліпшення окремих характеристик завжди посилює демократію, але це не завжди так [2]. Вони показують, що вибори та громадянські свободи можуть бути несумісними у певних точках, і існують режими, які індекси не здатні відрізнити (наприклад, автократії із виборами проти справжньої демократії).

До прикладу також, робота А. Літл та А. Менг, у якій зосереджено увагу на суб'єктивних та об'єктивних показниках у багатьох звітах, що дає підстави авторам стверджувати, що метод вимірювання формує саме уявлення про те, що вважається "зростанням" чи "занепадом" демократії [4]. Схожу думку також мають критики сучасних індикаторів вимірювання рівня демократії Н. Вейдман, М. Фаулборн та Д. Гарція. Автори показують, що сучасні індекси містять суб'єктивні оцінювання експертів, які можуть бути упередженими. Тобто, навіть

автоматизовані моделі містять власні "атитюди" та схильності, що суттєво впливає на рейтингові результати [5].

Водночас, К. Кнутсен, К. Маргуард, Б. Сейм та інші дослідники європейських та американських університетів у своїй спільній праці вказують, що демократія в цілому складний та суперечливий концепт, який вимірюють по-різному. Дослідники зауважують, що індекси демократії не мають однорідного стандарту й можуть суперечити один одному на рівнях, що свідчить про методологічні обмеження індексів, які мають важливі наслідки саме для оцінювання демократичного відкату чи стабільності [3].

Узагальнюючи напрацювання міжнародної наукової спільноти, можна констатувати наявність критичного розриву між кількісною оцінкою демократії та її реальною інституційною якістю. Аналіз свіжих публікацій свідчить, що сучасні індекси, попри свою складність, залишаються вразливими до суб'єктивізму експертних оцінок, методологічної неоднорідності та хибних припущень про лінійний розвиток демократичних характеристик.

Для України, де міжнародні рейтинги часто сприймаються як безальтернативний показник успіху, критично важливо усвідомити ці обмеження. Досвід країн ЄС доводить: висока позиція в рейтингу може бути лише "фасадом", який приховує внутрішню нестабільність або системну ерозію парламентських процедур. Це зумовлює необхідність переходу від простого моніторингу цифр до глибинного аналізу того, як саме парламентські системи зберігають (або втрачають) свою демократичну сутність, незалежно від статистичних коливань у звітах міжнародних агенцій.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є критичний аналіз розбіжностей між показниками індексу демократії та фактичною стабільністю парламентських систем країн ЄС.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Виходячи з аналізу сучасних теоретичних підходів та критичних оцінок міжнародних показників демократії, виходить припущення, що кількісні показники демократичності не можуть бути самодостатнім інструментом оцінювання реальної стабільності парламентських систем. Індекси демократії, попри їх аналітичну складність та широку емпіричну базу, фіксують передусім процедурні та формально-інституційні параметри, в той час як якість парламентського врядування, стійкість політичних балансів та здатність окремих інститутів до самокорекції часто залишаються поза межами кількісного виміру.

Тож ключова проблема полягає не у самих індексах демократії, а у способі їх інтерпретації та використання як "універсального критерію демократичної успішності". Високі позиції в рейтингах нерідко сприймаються як беззаперечний доказ інституційної зрілості, тоді як на практиці вони можуть співіснувати з процесами концентрації виконавчої влади, ослаблення парламентського контролю чи політичною нестабільністю. Так формується феномен, за якого збереження демокра-

тичних процедур не гарантує ефективного функціонування парламентських інститутів.

Водночас, помилкою є ствердження про повну відірваність індексів демократії від реальних політичних процесів. Дійсно, у ряді випадків динаміка рейтингових показників корелює з погіршенням або покращенням інституційної стабільності, зокрема в умовах конфліктів між гілками влади, підриву судової незалежності чи згорання політичних свобод. Так, ми визначимо, що індекси здатні фіксувати загальні тенденції, однак не завжди адекватно відображають глибинні механізми функціонування парламентських систем. Тому наступний аналіз буде зосереджений на порівняльному розгляді досвіду окремих країн Європейського Союзу, де формально високі показники демократичності поєднуються з поступовою ерозією парламентської автономії та з випадками "відносною" інституційною стійкістю.

Класичним прикладом є Угорщина. Democracy Index (Індекс демократії) 2024 року оцінює Угорщина на 6,51 з 10 балів, що класифікується як недосконала демократія [6]. За даними Freedom House у 2025 році, Угорщина має 43% — Transitional or Hybrid Regime (перехідний чи гібридний режим), що нижче середнього рівня демократії в ЄС [7]. Хоча за індексами Угорщина класифікується як демократія зі слабкими сторонами, у країні довгий час відзначали тиск на медіа, контроль над судовою владою та обмеження роботи незалежних інституцій. Тож є свідчення про те, що основні формальні елементи демократії — вибори, парламент — існують, але реальний баланс влади значно ослаблений. Тобто фактично, індекс не відразу показує повний масштаб ерозії демократичних механізмів, хоча на рівні оцінок країна все ще належить до демократій.

Поряд з Угорщиною, за Democracy Index 2024 стоїть Хорватія з балом 6,5 [8], обидві країни класифікуються як "недосконала демократія". В порівнянні, Хорватія має майже ідентичний або навіть нижчий статистичний бал, але демонструє іншу динаміку. В Угорщині влада здебільшого концентрується в руках однієї партії, політичне поле Хорватії залишається більш конкурентним. Незважаючи на проблеми з корупцією, хорватські інституції демонструють більшу стійкість до монополізації. У Хорватії спостерігається рух у зміцнення стандартів ЄС, тоді як Угорщина використовує ті самі стандарти більше як "декорацію" для зміцнення авторитаризму.

Таким чином, даний кейс доводить ключову тезу — однаковий цифровий показник може маскувати протилежні вектори розвитку. У випадку Угорщини 6,51 бала — це результат тривалого падіння та "фасадної" стабільності, тоді як для Хорватії — це показник складної, але реальної демократичної трансформації, що підтверджує, що індекси не є 100% гарантією правди і потребують глибинного якісного доповнення.

Ще одним прикладом розглянемо Польщу, де спостерігається суттєвий розрив між відносно високими позиціями в рейтингах та реальною стабільністю державних інститутів. За даними Freedom House, у 2024 Польща визначена, як напівконсолідована демократія з балом — 57/100 [9]. У індексі демократії Польща оцінена як і попередньо проаналізовані країни — недосконала демократія, з балом 7,4 [6]. На практиці бали приховують системну турбулентність, яка тривалий час

загрозувала самій суті парламентаризму, як-от: конфлікт гілок влади, інституційна крихкість чи поляризація. Це призводить до того, що реальна інституційна стабільність залишається часто під питанням, особливо в контексті відновлення норм незалежної судової гілки влади після попереднього її підриву.

Ще одним прикладом є Франція, з індексом демократії 7,99 бала, що також відноситься до недосконалої демократії (Греція до прикладу має 8,07 бала та вважається "повною демократією") [6]. В даному випадку суспільні настрої (опитування) свідчать про розчарування ключовими інститутами та низький рівень задоволеності демократією серед громадян, а формальний рейтинг вказує на майже повну демократію [10].

На противагу країнам з "фасадною" стабільністю, існують держави, де високі бали міжнародних рейтингів знаходять підтвердження у функціонуванні політичної системи. Розглянемо за приклад Данію. За індексом демократії Данія стабільно посідає місце в 5-світових лідерів з балом близько 9,28 [6]. А за даними Freedom House (станом на 2025 рік) країна має вражаючий показник 97 зі 100 балів [11]. Тут індекси є не просто статистичним звітом, а валідною моделлю реальності. Висока оцінка Данії базується не лише на наявності законів, а на їх безумовному виконанні та суспільному консенсусі щодо демократичних цінностей.

Порівняльний аналіз наведених кейсів країн ЄС дозволяє виявити спільну закономірність: міжнародні індекси демократії, попри їх авторитетність та методологічну складність, не завжди адекватно відображають реальний стан інституційної стабільності парламентських систем. Основна причина, на нашу думку, полягає у тому, що більшість рейтингів орієнтовані насамперед на вимірювання формально-процедурних параметрів демократії, тоді як глибинні механізми функціонування влади залишаються частково або повністю поза межами кількісної оцінки.

Розглянуті приклади (Угорщина, Хорватія, Польща та Франція) демонструють, що схожі або близькі показники в індексах можуть відповідати принципово різним політичним реаліям. У деяких випадках високі або середні бали дійсно фіксують збереження виборчих процедур, багатопартійності та формальної ролі парламенту, однак не виявляють поступову концентрацію виконавчої влади, ослаблення механізмів стримувань і противаги або зниження ефективності парламентського контролю. Як наслідок, виникає феномен так званої "фасадної демократії" за якої демократичні інститути функціонують швидше як символічні елементи легітимації влади, ніж як реальні центри ухвалення політичних рішень.

Зміни у рейтингових показниках, як правило, відбуваються повільно, тоді як деградація парламенту або політична турбулентність можуть розгортатися поступово та без різких формальних змін. У такій ситуації індекси фіксують радше наслідки вже завершених трансформацій, ніж сам процес послаблення. Особливо це помітно в країнах, де формальні демократичні процедури зберігаються, а їх реальний зміст зазнає ерозії.

Водночас аналіз показує, що проблема полягає не в самих індексах демократії як аналітичному інструменті, а в їх абсолютизації. Приклад Данії засвідчує, що

за умов високої якості політичної культури, реальної незалежності парламенту та сталих демократичних практик, індекси здатні досить точно відображати стан політичної системи. Таким чином, індекси можуть бути валідними індикаторами загальних тенденцій, але лише за умови їх інтерпретації в ширшому контексті конкретної країни.

Отже, результати аналізу підтверджують доцільність використання міжнародних індексів демократії виключно як одного з елементів комплексного оцінювання. Вони не можуть розглядатися як самодостатній та остаточний критерій демократичності або стабільності парламентських систем. Для адекватного аналізу необхідне поєднання кількісних показників із якісним вивченням політичних практик, реального балансу влади та здатності інституцій до самокорекції. Лише такий підхід дозволяє уникнути спрощених висновків і більш точно оцінити реальний стан демократії в країнах Європейського Союзу.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Проведене дослідження засвідчує, що сучасна практика оцінювання демократії за допомогою міжнародних індексів перебуває у стані внутрішньої напруги між вимірюваністю та реальністю політичних процесів. Кількісні показники, які покликані забезпечити універсальність і порівнюваність, неминуче спрощують складні інституційні конфігурації, редукуючи багатовимірний феномен парламентської демократії до набору формалізованих критеріїв.

Аналіз кейсів країн Європейського Союзу показав, що подібні або навіть ідентичні індексні значення можуть співіснувати з принципово різними моделями політичного врядування. Це свідчить про обмежену чутливість індексів до якісних відмінностей у функціонуванні парламентів, характері політичної конкуренції та реальному розподілі владних повноважень. У цьому контексті індекси радше фіксують наявність демократичної інфраструктури, ніж її фактичну ефективність.

Окрему увагу слід звернути на те, що індекси демократії структурно менш пристосовані до виявлення повільних, кумулятивних процесів інституційної ерозії. Збереження виборчих процедур і формальної ролі парламенту дозволяє тривалий час утримувати відносно стабільні рейтингові позиції, навіть за умов системного послаблення механізмів стримування і противаги. Це створює ризик хибної інтерпретації стабільності як ознаки демократичної зрілості.

Водночас дослідження не заперечує аналітичної цінності міжнародних індексів як таких. Їх значущість полягає у здатності відображати загальні тенденції, порівнювати країни у широкому вимірі та сигналізувати про можливі зони ризику. Проте, ефективність цих інструментів залежить від контекстуалізованого та критичного підходу до їх використання.

Таким чином, індекси демократії доцільно розглядати не як остаточний вердикт щодо стану політичної системи, а як допоміжний елемент комплексного аналізу. Їх поєднання з якісними дослідженнями парламентських практик, політичної культури та інституційної

взаємодії дозволяє суттєво підвищити точність оцінювання демократичної стабільності. Для країн, що перебувають у процесі реформування або орієнтуються на європейські стандарти, такий підхід є особливо важливим, оскільки він зменшує ризик підміни реального демократичного розвитку його статистичною імітацією.

Література:

1. V-DEM institute. Democracy report 2024. Democracy Winning and Losing at the Ballot. 2024. P. 64. URL: https://www.v-dem.net/documents/43/v-dem_dr2024_lowres.pdf.
2. Wiesner K., Bien C., Wilson M. The principal components of electoral regimes — Separating autocracies from pseudo-democracies. Royal Society Open Science. 2024. № 11. p. 2—9.
3. Conceptual and Measurement Issues in Assessing Democratic Backsliding / K. Knutsen et al. Special Issue on Democratic Backsliding. 2024. Vol. 57, № 2. p. 162—175.
4. Little A., Meng A. Measuring Democratic Backsliding. Political Science and Politics. 2024. №. 52 (2). p. 1—13.
5. Weidmann N., Faulborn M., Garcia D. Large Language Models Are Democracy Coders with Attitudes. Political Science & Politics. 2025. Vol. 59, №. 1. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/ps-political-science-and-politics/article/large-language-models-are-democracy-coders-with-attitudes/36F46EDB6897985EE429826E34AF43EE>.
6. 2024 Economist Intelligence Unit Democracy Index Map. Brilliant Maps. 2025. URL: <https://brilliantmaps.com/2024-democracy-index-map/>.
7. Hungary: country profile. Freedom House. 2025. URL: <https://freedomhouse.org/country/hungary>.
8. Democracy Index 2024. Our World in Data. 2024. URL: <https://ourworldindata.org/grapher/democracy-index-eiu>.
9. Poland: Nations in Transit 2024 Country Report. Freedom House. 2024. URL: <https://freedomhouse.org/country/poland/nations-transit/2024>.
10. Henley J. Polls of western countries find deep dissatisfaction with democracy. The Guardian. 2025. URL: <https://www.theguardian.com/world/2025/nov/14/state-of-democracy-survey-ipsos-western-countries>.
11. Denmark: country profile. Freedom House. 2025. URL: <https://freedomhouse.org/country/denmark>.

References:

1. V-DEM institute. (2024), "Democracy report 2024, Democracy Winning and Losing at the Ballot", available at: https://www.v-dem.net/documents/43/v-dem_dr2024_lowres.pdf (Accessed 18 March 2026).
2. Wiesne, K., Bien, C. and Wilson, M. (2024), "The principal components of electoral regimes — Separating autocracies from pseudo-democracies", Royal Society Open Science, vol. 11, pp. 2—9.
3. Knutsen, K. (2024), "Conceptual and Measurement Issues in Assessing Democratic Backsliding", Special Issue on Democratic Backsliding, vol. 57 (2), pp. 162—175.
4. Little, A. and Meng, A. (2024), "Measuring Democratic Backsliding", Political Science and Politics, vol. 52

(2), pp. 1—13.

5. Weidmann, N., Faulborn, M. and Garcia, D. (2025), "Large Language Models Are Democracy Coders with Attitudes", Political Science & Politics, [Online], vol. 59 (1), available at: <https://www.cambridge.org/core/journals/ps-political-science-and-politics/article/large-language-models-are-democracy-coders-with-attitudes/36F46EDB6897985EE429826E34AF43EE>. (Accessed 18 March 2026).
6. Brilliant Maps (2025), "2024 Economist Intelligence Unit Democracy Index Map ", available at: <https://brilliantmaps.com/2024-democracy-index-map/>. (Accessed 18 March 2026).
7. Freedom House (2025), "Hungary: country profile", available at: <https://freedomhouse.org/country/hungary>. (Accessed 18 March 2026).
8. Our World in Data (2024), "Democracy Index 2024", available at: <https://ourworldindata.org/grapher/democracy-index-eiu>. (Accessed 18 March 2026).
9. Freedom House (2024), "Poland: Nations in Transit 2024 Country Report", available at: <https://freedomhouse.org/country/poland/nations-transit/2024>. (Accessed 18 March 2026).
10. Henley, J. (2025), "Polls of western countries find deep dissatisfaction with democracy", The Guardian, available at: <https://www.theguardian.com/world/2025/nov/14/state-of-democracy-survey-ipsos-western-countries>. (Accessed 18 March 2026).
11. Freedom House (2025), "Denmark: country profile", available at: <https://freedomhouse.org/country/denmark>. (Accessed 18 March 2026).

Отримано редакцією журналу / Received: 05.04.26

Прорецензовано / Revised: 15.04.26

Схвалено до друку / Accepted: 21.04.26

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвитку

Виходить 12 разів на рік

включено до переліку наукових фахових видань України
з питань **ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**
(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України
від 28.12.2019 №1643

Спеціальність 281

e-mail: economy_2008@ukr.net

viber: +38 050 3820663